Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2000 m. lapkričio 4 d. Nr. 216 (40)

Saturday supplement November 4, 2000 No. 216 (40)

Aštuonioliktoji premijų šventė

Kultūra, anot filosofų, tai medis, kurį maitina žemė, girdo lietus, vaišina saulė, gaivina oras. Kultūra paliečia tautas ir kiekvieną žmogų. Laikas bėga. Su jo tėkme keičiasi žmonija. Okupacija, tremtis, karai paveikia kultūros formas. Mūsų krašto kultūra ir tautinis kūrybinis menas skiriasi nuo išeivijon patekusių lietuvių. Tauta išgyveno dvasinę ir kultūrinę okupacijos priespaudą, o išeivijos kultūrą paveikė svetimas kraštas. Tačiau išeivijos kultūra reiškėsi ir tebesireiškia atskiruose individuose. Tie individai atiduoda savo jėgas kūrybai ir laukia auditorijos. Išeivijoje kultūrininkų darbo įnašas į lietuvišką gyvenimą ir lietuvybės išlikimą buvo ir yra reikšmingas. Išeivijos kultūrinis gyvenimas, tikimės, dar gyviau sužydės, kai dabar vis labiau įsijungia didesnis tautiečių ir kultūrininkų skaičius iš Lietuvos. Atsiranda galimybė kultūrininkus atsikviesti iš tėvynės. Ateities kartos studijuos, iškels išeivijos kultūrinį išlikimą ir jo reikšmę svetimame krašte.

JAV LB Kultūros taryba jau aštuonioliktąjį kartą pažymės mūsų iškilius kultūros kūrėjus atitinkamais žymenimis, o Lietuvių fondas — piniginėmis dovanomis. Šiais metais Lietuvių fondas yra paskyręs po 1,000 dolerių penkioms premijoms: dailės; muzikos, radijo, žurnalisto-spaudos darbuotojo ir lituanistinės mokyklos. Buvo sudarytos komisijos premijuotiems kūrėjams parinkti: dailės premijai — pirm. Daiva Karužaitė, Vanda Aleknienė, Juozas Mieliulis, Regina Jautokaitė ir Julija Gylienė; muziko — pirm. Leonardas Šimutis, PHD, Loreta Venclauskienė, PHD ir Kazys Skaisgirys; radijo — pirm. Julija Dantienė, Vytas Maciūnas ir Raimonda Rūkšienė; žurnalisto — pirm. Rūta Sakienė, Pranas Maželis ir Pranas Visvydas; lituanistinės mokyklos — LB Švietimo taryba, pirm. Regina Kučienė.

Aštuonioliktoji Premijų šventė vyks St. Petersburg, Floridoje, lapkričio 18 d., šeštadienį, 5 val. p.p. Šventę globoja Floridos LB apygarda, pirm. Algirdas Duda. Akademijos meninę dalį atliks muziko Dariaus Polikaičio vyrų oktetas iš Čikagos. Bus iškilmingas premijų įteikimas ir laureatų žodis bei sveikinimai. Šventei vadovaus Angelė Karnienė.

Šiais metais sveikinsime: Karolį Milkovaitį, Magdaleną Stankūnienę, Vytautą Volertą, Vytautą Strolią ir Čikagos Lituanistinę mokyklą.

JAV Lietuvių Bendruomenė ir Lietuvių fondas yra kultūros darbų rėmėjai. Sveikiname laureatus ir didžiuojamės jų pasiektais laimėjimais. Kurkite ir gyvuokite!

Marija Remienė
JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė

Čikagos lituanistinė mokykla šių, 2000-2001, mokslo metų pradžioje. D. Badarienės nuotrauka

Čikagos lit. mokyklai paskirta švietimo premija

Čikagos lituanistinė mokykla (ČLM) yra mokymo įstaiga, kurioje dirba bendraminčiai žmonės. Mokykla — tai ne vien pastatas ar vieta — visų pirma, mokykla — tai vaikai ir mokytojai.

Šeštadieninėje lietuviškoje mokykloje viena užduočių yra lietuviškos dvasios ugdymas ir lietuviškųjų tradicijų puoselėjimas. Tik tautiškai stiprūs vaikai išauga į tautiškai stiprius suaugusiuosius ir sukuria stiprią lietuvišką bendruomenę.

Čikagos lituanistinė mokykla įkurta 1992 metais, rugsėjo mėnesį. Trijų mokyklų tėvų komitetai nusprendė sujungti Čikagos mieste veikiančias lituanistines mokyklas dėl mažėjančio mokinių skaičiaus. Čikagos aukštesnioji lituanistinė mokykla, Dariaus-Girėno pradinė bei Kristijono Donelaičio aukštesnioji ir pradinė susijungė į vieną Čikagos lituanistinę mokyklą.

Tėvų komitetą sudaro 4 ar 6 tėvai. Šių metų tėvų komiteto pirmininkai — Jonas Butauskas ir Erika Brooks. Visus aštuonerius metus Virginija Bužėnienė, mokyklos dabartinė administratorė, dirba kas šeštadienį.

Tėvų komitetas pakvietė Jūratę Dovilienę vadovauti susijungusiai mokyklai. Ji pasiliko mokyklos direktore visus devynerius metus. Su mokyklos administraciniais darbais padėjo mokyklos administratorė ir direktorės pavaduotoja. Administratorėmis buvo: Daina Dumbrienė (5 metus), o šiuo metu Virginija Bužėnienė (antrus metus). 1994 metais pakvietėme Marytę Utz tvarkos administratore. Ji prižiūrėjo vaikų elgesį pertraukų metu, rūpinosi, kad mokiniai tvarkingai rengtųsi ir prideramai elgtųsi. Šiais metais direktorės pavaduotoja sutiko dirbti Laima Apanavičienė.

ČLM nuomoja tėvų jėzuitų pastatą Čikagos Jaunimo centre. Naudojami ir seno, ir naujo pastato kambariai. 1994-1995 metais mokykla atidarė ČLM biblioteką. Pirmoji bibliotekininkė, Vakarė Valaitienė, penkerius metus prižiūrėjo knygas ir ruošė kasmetinius skaitymo konkursus. Paskutiniuosius dvejus metus biblioteką tvarko ir prižiūri Dainora Baliutavičienė. Jai padeda Ilona Garkevičiūtė.

ČLM pamokos vyksta šeštadieniais nuo 8:30 val. ryto iki 1 val. po pietų. Kiekviena pradinės mokyklos pamoka tęsiasi 20-30 minučių, o pietų pertrauka 20 minučių. Aukštesniosios mokyklos 6 pamokos tęsiasi tarp 40 ir 30 minučių, o pietų pertrauka 30 minučių. Mokslo metai prasideda pirmą rugsėjo šeštadienį po Darbo dienos ir baigiasi šeštadienį prieš Kapų puošimo dieną. Iš viso mokiniai lanko pamokas 33 šeštadienius.

Mokykloje veikia 14 klasių: kiškių darželis, vaikų ratelis, darželis, pirmas, antras, trečias, ketvirtas, penktas ir šeštas skyrius; septinta, aštunta, devinta ir dešimta klasė. Lietuviškai besimokančių vaikų klasė veikė septynerius metus, suaugusių dvejus metus. Mokiniai, baigę 6 skyrius, gauna lankymo pažymėjimą, o, baigę visus 10 metų — baigimo atestatą. Baigę 10 klasių ir gavę baigimo atestatą, mokiniai gali gauti kreditą amerikiečių gimnazijoje ar universitete už užsienio kalbos mokėjimą.

1992-1993 m. m. ČLM mokyklą lankė 140 mokinių; vėliau mokinių skaičius mažėjo, o 1998-1999 pradėjo didėti. 2000-2001 mokslo metais į ČLM užsiregistravo arti 200 mokinių. Mokyklą taip pat lanko vis daugėjantis skaičius atvykstančių iš Lietuvos. Kelis paskutiniuosius metus mokykloje išryškėjo svari mokinių, atvykusių iš Lietuvos, persvara. Šiuo metu jie sudaro apie 85 proc. visų mokyklos mokinių.

ČLM moko 32 mokytojai. Prie mokytojų prisideda ir spaudos administratorius — Juozas Plačas, muzikos palyda — Evelina Karalienė ir Rosita Strazdienė, bibliotekininkė — Dainora Baliutavičienė, jos padėjėja Ilona Garkevičiūtė, dainavimo mokytoja — Dalia Gedvilienė, dvasinio auklėjimo ses. Laimutė Kabišaitytė ir ses. Ramutė Naujalytė, tautodailės — Daiva Blazulionienė, programų koordinatorius Antanas Rašymas, sekretorė ir pagalbinė mokytoja Violeta Juronienė, pagalbinė mokytoja Violeta Jokubavičienė. 2000-2001 metais pradžios mokykloje dirba šie mokytojai: kiškių ratelį moko Silvija Eglynaitė ir Rasa Zakarauskienė, vaikų ratelį — Birutė Tamulynaitė ir Audronė Survilienė, darželį — Jolanta Gudėnaitė, Violeta Einikienė, Laima Kataržienė ir Jolana Valaitienė, 1 sk. — Giedrė Starinškienė, 2 sk. — Renata Butauskienė, 3 sk. — Loreta Sabeckienė, 4 sk. — Vilija Aukštuolienė, 5 sk. — Rolanda Varnauskienė, 6 sk. Virginija Melone, tautinius šokius — Nijolė Pupienė ir Onutė Cvilikienė.

Aukštesniojoje Hedvina Dainienė moko geografiją ir grožinį skaitymą, Rūta Jautokienė — lietuvių kalbą ir grožinį skaitymą, Laima Apanavičienė — lietuvių kalbą, Vida Baliutavičienė — istoriją, Jolanta Buzinauskytė — lietuvių literatūrą, Virginija Dargis — tautinius šokius.

ČLM per 9 metus mokė šie mokytojai: Adomaitytė ses. Aušra; Andrejevienė Jolanta; Apanavičienė Laima; Aukštuolienė Vilija; Aušra Valdas (liut. kun.); Aušrienė Nora; Baliutavičienė Vida; Bielskus Mindaugas; Blazulionienė Daiva; Blekienė Reda; Brooks-Burokas Erika; Butauskienė Renata; Buzinauskytė Jolanta; Dainienė Hedvina; Dargis Virginija; Daugulytė Laura; Dovilienė Jūratė; Dubauskaitė Zita; Dumašius Vidas; Dumbrienė Daina; Eidukienė Danutė; Fabianovich Violeta; Einikienė Violeta; Fischer-Tautvilaitė Jūratė; Gaižutytė Vida; Garkevičiūtė Illona; Gecevičius Rimas; Gedvilienė Dalia; Gintautienė Loreta; Grybauskienė Danutė; Grybauskienė Jūratė; Gudėnaitė Jolanta; Gudis Sigitas; Ivinskienė Eglė; Jankauskaitė Jūratė; Jautokienė Rūta; Jokubavičienė Violeta; Jokubavičius Antanas; Juknienė Jolanta; Jurgutienė Erika; Juronienė Violeta; Kabišaitytė ses. Laima; Kalnienė Česė; Karalienė Evelina; Kataržienė Laima; Kazlauskaitė Audra; Kėželienė Rita; Kelečienė Ramunė, Kripavičiūtė ses. Zita; Kuzmickaitė ses. Daiva; Kvantaitė Renata; Lapkus Danas; Lapkuvienė Odeta; Liaugminienė Eugenija; Lukienė Ramunė; Masilionis Juozas; Melone Virginija; Mikužienė Dana; Mockuvienė Rūta; Normantaitė ses. Stasė; Norvilienė Jūratė; Pabedinskas Vytas; Paliokas kun. A.; Pėstininkienė Janutė; Pakalnišienė Violeta; Paltanavičiūtė Lina; Paulikienė Eglė; Petersonaitė Daiva, Plačas Juozas; Plačienė Marija; Pupienė Nijolė; Radvilavičienė Dalia; Rašymas Antanas; Sabeckienė

Nukelta į 2 psl.

Karoliui Milkovaičiui — žurnalisto premija

Kasmet yra skiriamos įvairios premijos pažymėti nusipelniusius asmenis, kurie daug dirba, kad išeivijoje išlaikytumėme lietuvišką tautinį susipratimą ir tautinę kultūrą. Premijas skirsto įvairios komisijos, sudarytos JAV LB Kultūros tarybos, o premijas finansuoja Lietuvių fondas.

Šiais metais žurnalisto premija buvo paskirta žurnalistui, visuomenininkui, poetui, redaktoriui Karoliui Milkovaičiui. Žurnalisto premijai asmenį parinkti ir premiją paskirti JAV LB Kultūros taryba sudarė komisiją Los Angeles, CA, kuriai pirmininkavo Rūta Sakienė, o nariais buvo Pranas Visvydas ir Pranas Maželis.

Dažnai pagalvojame, kas tie žmonės, kurie gauna premijas ir kodėl jas gauna. Tačiau žmonės, kurie gauna premijas, yra tokie pat, kaip ir visi, tik jie daug daugiau dirba, aukoja savo sugebėjimus, laiką, kad lietuviška išeivija išliktų gyva.

Karolis Milkovaitis gimė 1915 m. Pilviškiuose, Vilkaviškio apskrityje. Čia lankė prādžios mokyklą. Nutrauktą viduriniosios mokyklos mokslą (nuo 1941 iki 1944 m.) tęsė Kaune, tuo metu veikusiame Suaugusiųjų institute, bet, karo veiksmams priartėjus, turėjo iš 6 klasės pasitraukti.

Nuo 1936 iki 1938 m. buvo puskarininkis ir karo radijo telegrafininkas 9 pėstininkų pulke ir Ryšių batalione. Nuo 1940 iki 1944 m. tarnavo Kauno miesto Priešgaisrinėje apsaugoje kapitono laipsniu. Toms pareigoms pasiruošė, baigdamas ugniagesybos ir priešlėktuvinės apsaugos vadų kursus bei vidaus degimo variklių mechanikų kursus. Būdamas tose pareigose, organizavo priešgaisrines ir priešlėktuvines apsaugos pagalbinius savanorių vienetus, savo parašu tvirtindamas, kad jie neva reikalingi Kauno miestui apsaugoti nuo bombų sukeltų gaisrų. Tie vienetai iš esmės nebuvo reikalingi, bet jų nariai buvo atleisti nuo visokių, vokiečių įvestų, karo prievolių. Būdamas jautrus bombų sukeltų gaisrų pavojui, vokiečių policijos vadas dažniausiai tuos sąrašus patvirtindavo. Kad vokiečiai neišaiškintų tos priešvokiškos veiklos, K. Milkovaitis organizavo viešus ugniagesybos pratimus ir skaitė tomis temomis paskaitas. Nuo prievolių atleistiesiems buvo jo parašu išduodami pažymėjimai. Tuo būdu K. Milkovaitis apsaugojo apie 250 kauniečių nuo vokiškų prievolių.

1943-1944 m. K. Milkovaitis buvo *Policijos* žurnalo ugniagesybos dalies redaktorius. Žurnalo vyriausias redaktorius buvo Bronius Kviklys.

Prie Kauno priartėjus frontui, K. Milkovaičių šeima pasitraukė į Palangą, kur gyveno Milkovaitienės tėvai. 1944 m. spalio 9 d. per Klaipėdą, Neringą su žmona ir mažamete dukrele, K. Milkovaitis pasitraukė į Vokietiją.

Po karo Vokietijoje Milkovaičių šeima atsidūrė britų zonoje, Rendsburgo lietuvių ir estų pabėgėlių stovykloje. Čia K. Milkovaitis buvo stovyklos komendantas. Persikėlęs į Liubecko lietuvių, latvių, lenkų pabėgėlių stovyklą, buvo jos komendantu ir Lietuvių Bendruomenės komiteto pirmininku. Vėliau dirbo UNRRA sandėlio vedėju.

1950 m. Milkovaičių šeima emigravo į JAV ir apsigyveno Čikagoje, kur K. Milkovaitis baigė Belmont technikos mokyklą ir Allied technikos institute pramoninę inžineriją.

Žurn. Karolis Milkovaitis.

Nors uždirbdamas šeimai duoną, Karolis Milkovaitis taip pat plačiai reiškėsi visuomeninėje veikloje. Jis buvo Lietuvių tautinės sąjungos Čikagos skyriaus pirmininkas, nuo 1976 m. iki 1987 m. (keturias kadencijas) Lietuvos Šaulių sąjungos tremtyje pirmininkas ir garbės narys, Lietuvių karių veteranų „Ramovė" sąjungos garbės narys, nuo 1983 iki 1987 m. Vasario 16-tosios gimnazijos, Vokietijoje, rėmimo ir išlaikymo centrinio PLB komiteto pirmininkas. Tuo metu komitetas surinko apie 54,000 dolerių gimnazijai paremti, išsiuntė 28 siuntas įvairių knygų ir apie 10 muzikos instrumentų gimnazijos orkestrui.

Karolis Milkovaitis 1978-1979 m. buvo tuomet vienintelio išeivijoje Romo Kalantos paminklo statymo sumanytojas ir statybos darbų vykdytojas Čikagoje. Jis priklausė daugybei komitetų, tai Čikagos Jaunimo centro tarybos narys, *Draugo* dienraščio išlaikymo renginių komiteto vicepirmininkas, Laisvės Kovų paminklo Čikagoje globos komiteto narys, Laisvės kovų paminklo atnaujinimo komiteto pirmininkas, generolo prof. Stasio Dirmanto pagerbimo komiteto sekretorius ir biografas periodikoje, prel. dr. Juozo Prunskio pagerbimo komiteto pirmininkas, kun. dr. Jono Borevičiaus pagerbimo komiteto pirmininkas, kun. dr. Vytauto Bagdanavičiaus pagerbimo komiteto narys, gen. št. pulk. Karolio Dabulevičiaus pagerbimo komiteto pirmininkas ir daugelio kitų renginių bei komitetų pirmininkas ar narys, dažnas įvairių švenčių, minėjimų paskaitininkas. Nuo 1970 m. Lietuvių žurnalistų sąjungos narys, nuo 1991 m. centro valdybos vicepirmininkas, nuo 1995 m. Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininkas. Nuo 2000 m. pradžios Lietuvių rašytojų draugijos narys.

Karolis Milkovaitis išleidęs 4 knygas ir ruošia penktą. Tai trys eilėraščių knygos: *Ledinės kregždės* — 1983 m. Čikaga, *Saulėtekių upės* — 1984 m. Čikaga, *Akimirkų amžinybės* 1991 m. Kaune, ir romanas, išleistas 1990 m. Kaune — *Slibinų miške.*

K. Milkovaitis reiškiasi įvairioje lietuviškoje periodikoje jau nuo 1932 m. Lietuvoje, paskui Vokietijoje ir Amerikoje. Be tikrosios pavardės dažnai pasirašydamas Sūduvos Juliaus ir J. Pušinio slapyvardžiais.

Negalima užmiršti vieno labai didelio, daug laiko ir sugebėjimų atimančio K. Milkovaičio darbo — tai *Pensininko* žurnalas. K. Milkovaitis tą žurnalą įkūrė. Pradžioje, prieš 17 metų, tai buvo kelių puslapių žiniaraštis, kol po dvejų metų, 1985 m., išaugo į svarų žurnalą, kurį jis redagavo ir redaguoja, didesnę dalį pats prirašydamas. *Pensininko* žurnalo vardas truputėlį klaidina žmones. Reikia pastebėti, kad šį žurnalą mėgsta skaityti įvairaus amžiaus skaitytojai, ne tik pensininkai. Kiekvienas jame randa ką nors įdomaus ir sau pritaikomo. Žurnalas mielai skaitomas ne tik Amerikoje, bet ir Kanadoje, Pietų Amerikoje, Australijoje, Vokietijoje, labai mėgstamas Lietuvoje.

Jau daug metų *Pensininko* redaktorius K. Milkovaitis gyvena Yorba Linda CA., o administracija ir leidėjai — Čikagoje. Dideli nuostoliai apsunkina bendrą darbą, tačiau, prie gerų norų ir gerai visiems sugyvenant, visi sunkumai nugalimi. Tikime, kad K. Milkovaitis dar ilgai redaguos *Pensininką.*

Birutė Jasaitienė

Dailės premija Magdalenai B. Stankūnienei

Šių metų Kultūros tarybos dailės premija buvo paskirta dailininkei ir meno archyvistei Magdalenai Birutei Stankūnienei-Stankūnei. Premijos komisiją sudarė Vanda Aleknienė, Regina Jautokaitė, Daiva Karužaitė (pirmininkė), Julija Švabaitė-Gylienė ir Juozas Mieliulis. Premija buvo paskirta už dailininkės gausią meno kūrybą ir visuomeninę dailės veiklą. Buvusi Kultūros tarybos narė, šiais metais įdėjo labai daug pastangų suorganizuoti ir išvežti M. K. Čiurlionio galerijos kolekcijos paveikslus į Lietuvą. Nuvažiavusi pati į Lietuvą, padėjo organizuoti šios kolekcijos parodą Vilniuje, Radvilų rūmuose. Dailininkė M. Stankūnienė daug metų veda Čikagos Dailiojo meno instituto archyvą, rinkdama dokumentinę medžiagą apie Lietuvių dailininkus Amerikoje.

Dailininkės Stankūnienės kūrybiniai darbai yra pagrįsti stipriomis studijomis Čikagos Meno institute, Bogan College, dailininko Viktoro Petravičiaus studijoje ir Lietuvių dailės studijoje „69". Ji baigė Academy of Fine Arts. Jos pirmoji personalinė paroda įvyko 1968 m. Balzeko lietuvių kultūros muziejuje. Tais kūrybingais metais dailininkė dalyvavo Čikagos parkų parodoje ir laimėjo premiją už lino raižinį, „Pastoralė". Metais po to ji laimėjo premiją Bogan City College už lino raižinį, „Rugpjūtis", o už tapybos kūrinį „Mano sodas" Ridge Fine Arts parodoje. Dailininkės personalinė paroda vyko M. K. Čiurlionio galerijoje Čikagoje. Dailininkė vėliau laimėjo tris Carson Pirie Scott galerijos premijas. Jos kūryba buvo įvertinta Amerikos lietuvių dailininkų sąjungos. Jos mozaika, grafika, tapyba ir batika laukiama išeivijos dailininkų parodose. Ji ruošė parodas ne tik Amerikoje, bet Vokietijoje ir Australijoje.

Vėliau, susidarius teigiamom aplinkybėm, gausiai dalyvavo Lietuvos meno veikloje, ruošdama parodas, puošdama Lietuvos muziejus, galerijas, sales ir bibliotekas savo tapyba ir įvairiais meno kūriniais. Lietuvos muziejams Magdalena Stankūnienė yra padovanojusi daugumą savo kūrinių. Ji toliau dalyvauja Lietuvos ir išeivijos meno parodose, ruošia personalines parodas. Šiuo metu jos batikos darbus galima pamatyti M. K. Čiurlionio — 125 festivalio meno parodoje, kuri vyksta Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte.

Daiva V. Karužaitė

Dail. Magdalena B. Stankūnienė — vienintelė moteris šių metų JAV LB Kultūros tarybos premijų laureatų būryje. Antano Sutkaus nuotrauka.

Vytautas Strolia — muzikos premijos laureatas

Gimė Mažeikiuose. 1939-1941 m. lankė Šiaulių muzikos mokyklą, 1943-1944 — Dresdeno konservatoriją. 1949 m. mokėsi Braunschweigo muzikos mokykloje. 1953-1956 m. lankė New England konservatoriją Bostone. 1958 m. Bostono universitete gavo bakalauro laipsnį. Ta proga jis atliko fagoto rečitalį, programon įtraukdamas ir Juliaus Gaidelio kvintetą pučiamiesiems.

Vytauto Strolios veikla muzikos dirvose apima tris atskiras sritis: diskografija — plokštelių rinkimas, grojimas fagotu ir dirigavimas chorui. Už ilgametį darbą diskografijos srityje jam ir buvo paskirta JAV LB Kultūros tarybos muzikos premija. Jis surinko vieną didžiausių išeivijoje lietuviškų plokštelių kolekciją. Joje yra visos pokario lietuviškos išeivijos (nuo Australijos iki Urugvajaus) plokštelių rinkinys, o taip pat ir apie 80 proc. senojo tipo (1907-1958) trumpo grojimo plokštelių. Be to, labai retas ir stambus šio rinkinio skyrius (apie 500 vienetų) yra plokštelinė lituanika, t.y. Lietuva, lietuviai svetimtaučių plokštelėse. Jo vedama smulki lietuviškų plokštelių kartoteka su visa metrika suteikė galimybę paruošti *Lietuviškos diskografijos vardyną,* kuriame yra per 5,000 pozicijų. Jis taip pat paruošė diskografijas įvairiomis temomis: *Maironis lietuviškose gramafono plokštelėse* (1982 metai, 213 pozicijų), *Religinė muzika lietuviškose gramafono plokštelėse* (1987 metai, 449 pozicijos), *Vladas Jakubėnas lietuviškose gramafono plokštelėse* (1988 metai, 64 pozicijos, išspausdinta knygoje *Vladas Jakubėnas. Straipsniai ir recenzijos,* Vilnius, 1994), *Anelės Valaitytės diskografija* (1992 metai, 138 plokštelės, kasetės ir kompaktiniai diskai), *Jeronimo Kačinsko diskografija* (1997 metai, išspausdinta knygoje *Jeronimas Kačinskas,* kurią parengė muzikologė dr. Danutė Petrauskaitė), *M. K. Čiurlionio diskografija*, kuri, minint jo 125-ąsias gimimo metines, šiemet žada pasirodyti atskiru leidiniu Lietuvoje. Joje yra suregistruota per 800 visų, ligi šiol bet kur pasaulyje pasirodžiusių, Čiurlionio garsinių įrašų. Vytautas Strolia, kaip lietuviškos dalies konsultantas, talkino paruošime 7-ių tomų diskografinei enciklopedijai — Richard Spottswood *Ethnic Music on Records,* Illinois University Press, Urbana & Chicago, 1979.

Muz. Vytautas Strolia.

Plokšteles kataloguodamas, Vytautas suranda ir juokingesnių dalykų. Vienoje plokštelėje Miko Vaitkevičiaus daina „Pienė", lietuviškų ženklų neturinčios spaustuvės išspausdinta kaip „Piene", o vertėjas, nesigilinęs į dainos turinį, išvertė pažodžiui: „In the Milk". Kitoje plokštelėje yra užrašas: „Jūrininko arija iš operos Trubadūras". Lietuvis leidėjas Čikagoje, ruošdamas perspausdinimui iš Lietuvos gautą įrašą tik su rusiškais užrašais, greitomis perskaitė ne „Arija Manriko", bet „Arija mariako". Mariakas — tai jūrininkas. Taip atsirado gerai žinomoje operoje naujas personažas.

Fagotas buvo Vytauto Strolios antras pomėgis. Tuo instrumentu groti jis pradėjo mokytis Brauschweigo muzikos mokykloje. JAV kariuomenėje 1950-1951 metais jis grojo II šarvuotos divizijos orkestre Ft. Hood, Texas. Lankydamas konservatoriją Bostone, šalia kitų dalykų, fagotą studijavo pas E. Panenką, o Boston universitete — pas Sherman Walt. Grojo įvairiuose unijos orkestruose Amerikos Rytuose. 1962 m. kaip solistas koncerte su Clinton Hill simfoniniu orkestru New Yorke atliko Mozart „Sinfonia Concertante". Jis suorganizavo pučiamųjų kvintetus, su kuriais grojo Bostone ir New Yorke. 1969 m. dėl sveikatos reikalų nutraukė fagotisto karjerą ir pradėjo dirbti kompiuterių srityje.

Fagotas lėmė kai kuriuos Vytauto gyvenimo įvykius. Strolių šeimoje buvo daug muzikuojama. Tėvas Juozas buvo smuikininkas ir kompozitorius, motina Zenta — dainininkė, o visi trys sūnūs — Vytautas, Faustas ir Herkulis — iš pat mažų dienų mokėsi muzikos. Kai šeima atvyko į pabėgėlių stovyklą — Uchte, ten buvo tik progimnazija. Norint baigti gimnaziją, Vytautui teko išsikelti į Watenstedt stovyklą. Iš ten lengvai buvo pasiekiama Brauschweigo muzikos mokykla. Pagrindiniu instrumentu Vytautas pasirinko fagotą. Kai prasidėjo emigracija į JAV, Vytautui kaip pilnamečiui, reikėjo atskiros garantijos. Todėl jis atsirado Amerikoje anksčiau už kitus ir buvo pašauktas į kariuomenę. Čia jam padėjo fagotas. Jis buvo paskirtas į divizijos orkestrą, su kuriuo išvyko į Vokietiją. Ten jis pateko į kurortinį miestelį Bad Kreuznach, prancūzų zonoje. O brolis Faustas tuo metu tarnavo lietuvių Vytauto Didžiojo vardo sargybų kuopoje, kurios tarnybų apimtyje buvo ir tos kareivinės su amerikiečių karine formuote bei orkestru, ir fagotistu Vytautu. Tik Dievo Apvaizda taip galėjo dalykus sukloti: tai buvo ir džiaugsmas, ir liūdesys, nes gyvos mamytės Vytautas jau nepamatė. Ji mirė 1951 m. liepos 10 d., kai Vytautas dar buvo laive pakeliui į Vokietiją. Dviem broliams, artimai kartu gyvenant, buvo lengviau išgyventi motinos praradimą. Tėvas su jauniausiu sūnum Herkuliu po metų kitų išvyko į Ameriką, o greitai iš ten išsikėlė į Braziliją. Vytautas jauniausiam broliui kurį laiką atstojo ir tėvą, ir motiną. Brolis Faustas iki 1956 m. pabaigos dar buvo Vokietijoje. Pirmą kartą visi trys broliai vėl susitiko Čikagoje, pirmoje Tautinių šokių šventėje, kurioje visi šoko tautinius šokius.

Ir dar vienas Vytauto Strolios pomėgis buvo chorinis dirigavimas. Tam jis turėjo gerą pasiruošimą. Dirigavimo mokėsi Vokietijoje, Boston universitete. Ten dar studijavo ir orkestrinį dirigavimą. Jis vadovavo bažnytiniams chorams Watenstedto ir Uchtės stovyklose Vokietijoje. Bostone buvo Juliaus Gaidelio vyrų choro akompaniatorius. New Yorke 1964-1966 metais vadovavo Brooklyn Operetės chorui. 1967-1975 metais vadovavo New Yorko lietuvių vyrų chorui „Perkūnas". Su šiuo choru įrašė dvi ilgo grojimo plokšteles „Labą rytą" (1972) ir „Kove galingas" (1974). Pasaulinės parodos metu 1964-1965 metais dirigavo jungtiniams lietuvių chorams New York ir New Jersey paviljonuose. Vadovavo ir akordeonu grojo tautinių šokių grupėms Vokietijoje. Bostone ir New Yorke talkino šokių grupėms kaip akordeonistas.

To dar negana. Vytautas buvo žinomas ir kaip radijo žurnalistas. 1967-1988 metų tarpe jis paruošė 89 muzikinius komentarus arba fotomontažus New Yorko „Laisvės žiburio" radijui. Prieš dvejus metus Vytautą užklupo sveikatos negalavimai, ir keletą savaičių jam teko praleisti gydymo namuose. Nepaisant sulėtinto darbo tempo, jis vis dar ieško naujų muzikos įrašų.

Sveikų ir darbingų metų, naujam šimtmečiui ateinant!

Kazys Skaisgirys

Vytautas Volertas radijo tarnyboje

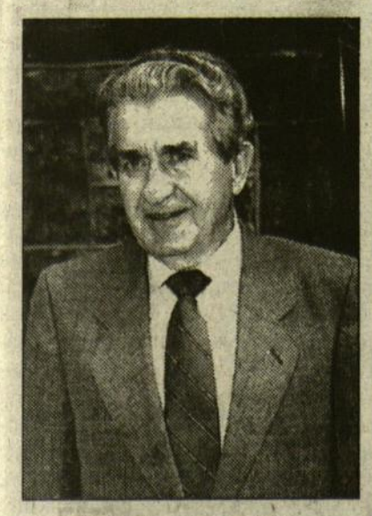

Rašyt. Vytautas Volertas.

Vytautas Volertas čia išeivijoje yra bene vyriausias radijo darbuotojas. Jis dar Lietuvoje patyrė, kaip reikia rengti radijo programas. Jis 1943-1944 metais parašė, su gimnazijos mokiniais surežisavęs, radiofone atliko dvi „Tėvynės garsų" ir dvi vaikų valandėles.

Atvykęs į Ameriką, į Philadelphiją, 1949 metais, apsigyveno Petronėlės ir Domininko Antanaičių kaimynystėje. Jie turėjo savo radijo valandėlę. Jie ir pakvietė talkinti tai valandėlei. Skyrė jam 5 minutes, kurias jis sunaudojo kultūrinei veiklai puoselėti, padarydamas tos veiklos apžvalgą.

Po metų ta programėlė užsidarė. Dabar atsirado tuštuma, nes žmonės jau buvo pripratę prie radijo programos.

Tuo metu Philadelphijoje buvo dar lietuviška Antano Ziko programa, bet jis prastai kalbėjo lietuviškai, skaitė tik reklamas. Programa negalėjo patenkinti neseniai į šį kraštą atvykusių.

Kun. Stasys Raila, tuo metu gyvenęs Philadelphijoje, nerimo ir ieškojo galimybių, kaip suorganizuoti tinkamesnę radijo programą. Visą laiką apie tai kalbėjo V. Volertui ir prof. A. Saliui.

Prof. A. Salys sutiko su minimi, kad reikia naujos radijo programos, bet iš kur gausi pinigų?

Tuo metu kun. St. Raila gavo garantiją iš vieno banko Philadelphijoje, kad parems programą. Tada ir pradėta organizuotis. Surado 4 žmones, kurie pakaitomis paruoš programą. Tai buvo: prof. Antanas Salys, prof. Jonas Puzinas, Kostas Ostrauskas, V. Volertas.

Nauja radijo programa — „Bendruomenės balsas" — pradėjo veikti 1953 metais.

V. Volertas 1955-1961 metais gyveno Baltimorėje, ten talkino Juškaus ir Laskausko lietuviškai radijo programai. Grįžęs į Philadelphiją, vėl įsijungė į jau gerai pažįstamą „Bendruomenės balsą" ir jam talkina iki dabar. Jis yra vienas programos paruošėjų. Jis dirba savarankiškai: surenka vietos žinias, skelbimus, kas vyksta Lietuvoje, išeivijos telkiniuos, kalba apie kultūrinę, visuomeninę veiklą. Parenka ir muziką. V. Volertas propaguoja klasikinę muziką. Jaunimas gi mėgsta trankią pramoginę muziką.

V. Volertas į radijo stotį atvyksta pasiruošęs, susirinkęs reikiamą medžiagą. Skaito stotyje prie mikrofono. Įkalbėtų garsajuosčių nenaudoja. Skaito aiškiai, patraukliai.

Jo parengtos programos turi pasisekimą, klausytojų yra mėgstamos, mėgstama ir jo klasikinė muzika.

Dabar „Visuomenės balsas" turi 10 redaktorių, kurie iš eilės parengia programą ir ją patys skaito radiofone.

V. Volertas yra rašytojas, išleidęs keletą romanų, apysakų, gavęs premijų už grožinės literatūros kūrinius. Yra ir žurnalistas — publicistas, parašęs daug straipsnių aktualiom temom. Jis yra visuomenininkas, aktyviai dalyvauja Lietuvių Bendruomenėje, buvo jos krašto tarybos pirmininkas, ėjo ir kitas pareigas, rengė konkursus, suvažiavimus, reiškiasi Lietuvių fronto bičiulių sąjūdyje, skaito paskaitas. Tad ir radijo programų tarnyboje jis užima svarbią, dėmesio vertą vietą. Jis paliečia svarbius, aktualius klausimus, supažindina su kultūros reikalais. Programa sutelkia aktualią lituanistiką. Jo sušildytas žodis klausytojus palydi į gražesnę Lietuvos ateitį.

Paulius Jurkus

ČLM paskirta švietimo premija

Atkelta iš 1 psl.

Loreta; Šatienė Milda; Saulaitis kun. Antanas; Sokas Ričardas; Stankevičius Vladas; Starinskienė Giedrė; Strazdienė Rosita; Survilienė Audronė; Tamulynaitė Birutė; Tautkus Adomas; Tautkuvienė Ligija; Turnerienė Rita; Utz Andrius; Utz Marytė; Utz Onutė; Utz Stefutė; Vaičikonienė Kristina; Vaišnys kun. Juozas; Valaitienė Jolana; Valaitienė Vakarė, Varnauskienė Rolanda; Vilimienė Irena; VonBraun Larana; VonBraun Lisana; Zaboras Algis; Zakarauskaitė Rasa; Žukauskaitė Elytė.

Mokinius mokome pagal Švietimo tarybos nustatytą programą, naudojantis jos vadovėliais. Pradinės mokyklos mokiniai mokosi lietuviškai rašyti, skaityti ir kalbėti. Taip pat mokosi gramatikos, istorijos, geografijos ir literatūros. Aukštesniosios mokyklos pamokos: lietuvių kalba, grožinis skaitymas ir kalbėjimas publikai (viešas kalbėjimas), geografija, Lietuvos istorija, lietuvių literatūra. Visi mokiniai lanko tautinių šokių ir dainavimo pamokas. Mokytoja supažindina su tautodaile bei dvasiniu auklėjimu. ČLM mokiniai dalyvauja mokyklos programose. Per Vėlines visa mokykla eina su žvakutėmis į koplyčią, kur pasimeldžiame už numirusius. Kalėdoms mokiniai paruošia Kalėdų eglutės proga vaidinimėlį, o tėvų komitetas suruošia vaišes. Per Vasario 16 d. iškilmingai paminime Nepriklausomybės šventę. Paminime ir Sausio 13. Kovo 11 dieną paminime, žiūrėdami video juostą apie Lietuvos nepriklausomybės atgavimo įvykius. 1997 m. pradėjome švęsti Užgavėnes su persirengėliais ir spurgomis. Pirmus trejus metus minėdavome Motinos dieną, bet dėl laiko stokos mokytojai pamini Motinos dieną tik klasėse. Visas bendras programas praveda dešimtokai.

Mokykla pradeda ir baigia metus Mišiomis. Pirmą dieną mokiniai registruojasi, perka knygas, sutinka naujus mokytojus ir trumpai paegzaminuojami. Tėvai tuo metu renkasi aptarti mokyklos reikalus, susitinka su mokytojais. Jiems pranešamos mokyklos taisyklės ir duodama bendra informacija apie mokyklos eigą. Paskutinę dieną mokiniai atsisveikina su mokytojais, priima pažymių kortelę bei garbės lapą scenoje per užbaigimo programą. Su 10 klasės mokiniais atsisveikiname ir įteikiame mokyklos baigimo atestatus bei tėvų komiteto ar Švietimo tarybos atmintines dovanėles.

ČLM vyksta lituanistinės varžybos. Kasmet nuo sausio iki kovo mėnesio galo, vyksta skaitymo konkursas. Vasario mėnesį mokiniai dalyvauja rašymo konkurse. Keturių asmenų komisija išrenka laimėtojus, kurie apdovanojami Lietuviško žodžio šventės metu. Mokiniai taip pat dalyvavo Čiurlionio piešinių konkurse. Be mokyklos renginių ir konkursų, ČLM mokiniai kasmet dalyvauja Švietimo tarybos rašinių ir piešinių konkursuose.

Čikagos lituanistinė mokykla kasmet padeda paruošti mokinius, norinčius priimti Pirmąją komuniją ir kas ketverius metus — Sutvirtinimo sakramentą. Čia dirba seselės Laimutė Kabišaitytė ir Ramutė Naujalytė.

Renata Butauskienė ir **Jūratė Dovilienė**

Koncertavo „Gintarinės bangos"

Pianistė Rosetta Senkus-Bacon

Klarnetistas Algirdas Budrius.

Spalio 28 d. Lietuvos ambasadoje Vašingtone koncertavo žymus lietuvių klarnetininko Algirdo Budriaus ir pianistės Rosetta Senkus Bacon sukurtas dviejų atlikėjų ansamblis, pavadinimu „Gintarinės bangos".

Gausiai į koncertą susirinkusi, publika klausėsi „Gintarinių bangų" atliekamus M. K. Čiurlionio, B. Gorbulskio, C. M. Veberio bei kitų lietuvių ir užsienio kompozitorių kūrinius.

Ambasadoje vykusiame koncerte apsilankė JAV senatorius iš Utah Valstijos Robert Bennett su žmona Joyce. Garbingų svečių nuomone, lietuvių atlikėjai pademonstravo aukštą muzikavimo lygį.

Garsus klarnetininkas, Lietuvos muzikos akademijos profesorius A. Budrys ir Amerikos lietuvaitė, pianistė R. Senkus Bacon, įkūrę kamerinį ansamblį „Gintarinės bangos", vykdo muzikinio bendradarbiavimo projektus abiejose Atlanto pusėse. Pasak atlikėjų, ansamblio pavadinimas „Gintarinės bangos" sieja Baltijos gintarą su Amerikos „gintarinėmis javų bangomis", apdainuotomis patriotinėje giesmėje „America the Beautiful".

Po koncerto ambasadoje, „Gintarinės bangos" išvyko koncertuoti į Philadelphiją bei kitus JAV miestus.

Šį rudenį, Lietuvos ambasados pastangomis, Vašingtone taip pat buvo surengti Lietuvos operos primadonos I. Milkevičiūtės ir baritono M. Žemaičio, solistės Juditos Leitaitės ir pianisto Gyčio Cinausko, vaikų trio „Trys Tigriukai" koncertai, M. K. Čiurlionio 125-ųjų gimimo metinių minėjimas, atidaryta Mindaugo Kavaliausko fotografijų paroda.

Rolandas Kačinskas

Buvom alkani, bet turėjom dvasinio maisto

Paskutinėmis lapkričio dienomis, Čikagoje prasidės X teatro festivalis. Į šią jubiliejinę šventę susirinks gražus būrys svečių, bendraminčių, teatralų. Žiūrovai galės mėgautis aistringu, permainingu, nuotaikingu gyvenimu scenoje. Koks bebūtų spalvingas, magiškai patrauklus aktoriaus gyvenimas scenoje, užkulisyje jis yra skaudus ir alinančiai sunkus. Šiandieną tu — karalius ir valdai žmonių likimus, didžiulius turtus; rytoj tu — vargšas elgeta ir maldauji duonos trupinėlio iš sočios minios... Viskas taip pat, kaip ir gyvenimo scenoje. Režisierius — burtininkas savo galia kiekvieną veikalą paryškina, sureikšmina, sudeda pagrindinius akcentus ir mes žavimės scenos šedevrais. Režisierius — tas žmogus, nuo kurio priklauso, ar teatras yra, ar jo nėra.

Nepriklausomoje Lietuvoje stambiomis teatrinėmis figūromis buvo K. Glinskis, J. Vaičkus, A. Sutkus, A. Oleka-Žilinskas, R. Juknevičius, A. Jakševičius ir kiti. Apie juos dabar rašoma, jų vardai minimi. O nepriklausomos Lietuvos jaunoji teatralų karta, deja, lyg ir nuėjusi užmarštin. Be abejo, tam pasitarnavo ir žvarbūs šiaurės vėjai, išpustę jaunus žiedus iš gimtosios šalies po visą pasaulį. Džiugu, kad tie vėjai neįstengė užgesinti jų meilės teatrui, scenai. Gyvendami svetur, jie liko ištikimi Teatro mūzai. Tai aktoriai, režisieriai — S. Pilka, S. Santvaras, A. Škėma, B. Pūkelevičiūtė, J. Blekaitis ir kiti.

Šiandieną, artinantis X teatro festivaliui, aš norėčiau pristatyti ne tik teatralams, bet ir visai plačiajai visuomenei nepriklausomos Lietuvos teatro augintinį, diplomuotą režisierių, literatūros kritiką, recenzentą, žurnalistą, vertėją, poetą Jurgį Blekaitį.

Taigi, prieš jus, gyvenimo scenoje — Jurgis Blekaitis. Jis ir karalius, ir juokdarys, ir juodadarbis, ir ponas, plunksnos meistras. Jis, valdantis teptuką drobėje ir kerinčiai dainuojantis romansus, santūrus ir iki begalybės drovus... Gal tokie švelnūs pasteliniai potėpiai tiktų jo atvaizdui. Bet paveikslas būtų iškraipytas, jei nebus atskleistas svarbiausias ir ryškiausias bruožas, kuris nusako jo visą esmę — meilė ir ištikimybė teatrui.

Gyvenęs, augęs, brendęs, kūręs trijų epochų teatruose — nepriklausomoje Lietuvoje, Vokietijoje, Amerikoje — teatru gyvena ir dabar.

O toji paslaptingoji mūza jį pakerėjo ir užbūrė nuo jaunumės. Vaikystėje jis atbėgdavo į Kauno Valstybės teatrą, už 50 centų balkone, sulaikęs kvėpavimą stebėjo, kas vyksta scenoje. Vėliau mokėsi „Aušros" berniukų gimnazijoje. Čia pradėjo žengti pirmuosius teatrinius žingsnius — vaidino „Aušros sūnuose". Teatras traukė, bet masino ir knygų pasaulis. Kaip prisimena pats J. Blekaitis — skaitė daug ir lietuviškai, ir rusiškai (mama buvo lenkė, kalbėjo rusiškai, taigi abi kalbos buvo puikiai žinomos). Žavėjosi Lermontovu, vėliau Hugo *Paryžiaus Dievo Motinos katedra*, Jeseninu, A. Achmatova, Dostojevskiu, Tolstojum ir kitais. Be knygų neįsivaizdavo gyvenimo. Įstojęs į VDU Humanitarinių mokslų fakultetą, stropiai lankė paskaitas ir sėmėsi mokslo išminties iš V. Mykolaičio-Putino, V. Krėvės-Mickevičiaus, P. Skardžiaus, L. Karsavino. Mokėsi prancūzų ir italų kalbų — prof. V. Dubas, Michelis...

Lengvas nerūpestingas gyvenimas nutrūksta su tėvo mirtimi. Ir jau antram kurse J. Blekaitis turi užsidirbti pragyvenimui — dirba korepetitorium. Tenka sau palengvinti studijas — iš romanistikos pereinant į slavistiką, ir čia keliai suveda su talentingu profesorium, teatro specialistu, rašytoju Baliu Sruoga. Jis įkuria Teatro seminarą — tai buvo talentingų jaunų literatų klubas. Vėliau Balys Sruoga įkuria prie universiteto vaidybos studiją. Šiai studijai vadovauja režisierius Algirdas Jakševičius, kuris galutinai subrandino jaunojo studento širdyje pasėtą meilės teatrui sėklą. Pats J. Blekaitis prisimena, kad gyvenimo tarpsnis, praleistas su šiuo profesionaliu režisieriumi, buvo vienas maloniausių ir giedriausių jo gyvenime. Jaunieji aktoriai dirba negailėdami savo jėgų — pastatoma O. Neillo „Marko milijonai", vėliau O. Neillo „Kur kryžius padėtas". Patys aktoriai nusivylę debiutu, bet žada dirbti ir kurti naujus vaidmenis. Deja, istorijos ranka pakoreguoja įvykius. Klasta ir gudrumu rusai įleidžia šaknis Lietuvoje. Ramiam kūrybingam gyvenimui ateina galas. Humanitarinis fakultetas perkeliamas į Vilnių. Skaudus nusivylimas — subyra Teatro studija. Jurgis Blekaitis dirba bibliotekoje ir persikelia į Vilnių. 1940 m. jis priimamas į R. Juknevičiaus vadovaujamą Valstybės teatrą Vilniuje. Čia turi keletą vaidmenų. Vėliau, užėmus Lietuvą vokiečiams, jis tęsia studijas universitete. Tik dabar jis jau teatro žinovas — lanko keletą svarbių kursų. Jo didžiausiam sielvartui, nuo šiltinės, miršta mokytojas ir draugas Algirdas Jakševičius.

Profesorius Balys Sruoga, sužinojęs, kad jo studentas ruošiasi rašyti diplominį darbą apie savo mokytoją, palaiko jo iniciatyvą ir paskatina rašyti. Taigi diplominio darbo tema — „Algirdo Jakševičiaus teatro menas". Tai buvo savotiškas nusilenkimas, pagarbos išreiškimas savo mokytojui. Sėkmingai apsigynus darbą, jis gauna teatrologo diplomą.

Karo metu Jurgis Blekaitis vaidina „Vaidilos" teatre. Jį pradeda traukti ne aktoriaus, o režisieriaus darbas. Galbūt pradėjo pildytis pranašiški mokytojo žodžiai, kad jis bus talentingas režisierius. Ir jis imasi nelengvo režisieriaus darbo — pastato Musset "Marijanos kaprizus". Nuo šio pastatymo jis suvokė savo tikrąjį pašaukimą.

Deja, karas ir vėl sutrukdė įvykdyti planus — teko bėgti nuo rusų okupacijos į Vokietiją. Metai blaškymosi — Drezdenas, Berlynas, Švabijos Alenas. Vėliau gyvenimas britų zonoje, Detmoldo priemiestyje. Čia sukūrė bendraminčių teatralų būrelį, pasivadino „Aitvaro" vardu. Kartu su H. Kačinsku surengė lietuvių prozos ir poezijos vakarą. A. Rūkas parašė eilėmis nostalgišką kaimo vaizdelį — „Dundulis ir Bubulis". Jurgis Blekaitis režisavo šį veikalą. Premjera buvo Detmolde, o vėliau kelionės po anglų ir amerikiečių zonas. Suvaidinta apie 35 spektaklius. Pats J. Blekaitis prisimena — buvo fiziškai sunku, sėdėdavome sunkvežimyje ir dardėdavom po stovyklas, bet nuotaika buvo džiaugsminga, pakili. Jie buvo laukiami ir mylimi. Vėliau, pablogėjus gyvenimo sąlygom, grupė subyrėjo. J. Blekaitis atsidūrė Hanau. Čia jis režisuoja jaunų entuziastų grupę „Atžalynas". Buvo pastatyta K. Binkio „Generalinė repeticija", V. Adomėno „Svetimos plunksnos", Moliere „Tariamasis ligonis", Clifford Odets „Raketa į mėnulį". Jurgis Blekaitis gyveno Hanau lageryje, o taip pat dažnai lankydavosi ir gyveno Freiburge. Čia buvo daug gražaus, kūrybingo, pertekusio spalvingomis nuotaikomis jaunimo — broliai ir sesuo Nagiai, A. Nyka-Niliūnas, J. Kaupas, V. Ignas, J. Abramikaitė, D. Jasaitytė ir kiti. Įkurta dailės mokykla. Be dailininkų, ją lankė ir prijaučiantys menui. Pats Jurgis Blekaitis lankė paskaitas ir miklino teptuką. Jis su juoku prisimena, kaip, piešdami ne studijoje, o lauke buvo užklupti vieno kaimiečio vokiečio. Tas, apžiūrėjęs jau baigiamus paveikslus, pasirinko ne profesionalių dailininkų, o būtent jo. Ir prašė parduoti...

Su jautriu nuoširdumu Jurgis Blekaitis prisimena tuos „alkanus" laikus: „Gyvenome skurdžiai, bet diskutuodavom apie literatūrą, teatrą, meną, skaitėm kūrybą, filosofavom, kalbėjom apie ateitį. Džiaugėmės tuo ką turėjome. Mes buvom alkani, bet dvasinio maisto turėjom. Vyravo kažkokia magiška, geranoriška kūrybinė galia..."

Kaip ir daugelis Lietuvos jaunuolių, jis Amerikos krantus pasiekė 1949 metais. Pradžia New Yorke, bet po to buvo pakviestas į Čikagą. Čia įsikūrė atžalyniečiai. Su jais ir kita grupe jis dirba, režisuoja. Bet tai būna darbas laisvalaikiu — vakarinės valandos, savaitgaliai. Visų pirma teko pelnytis duoną, dirbant įvairiuose darbuose. O jie nebuvo romantiški ir pasakiškai lengvi — tai ir cinko fabrikas, krovėjas — sandėlyje, pardavėjas — baldų krautuvėje, netgi „eksponatas" muziejuje.

Nors ir išvargintas sunkios darbo dienos, vis dėlto skubėdavo į teatrą, įkvėpti gaivaus oro, pasinerti į meno pasaulį. Vėl pastatė „Svetimas plunksnas" ir „Raketą į mėnulį". Nuvyksta į Montrealį ir kartu su ten esančia grupe pastato A. Škėmos „Živilę", Čikagoje su kita grupe buvo taip pat pakartotas „Živilės" pastatymas. Vėliau pastato dramą „Anna Christie". Teatrinis gyvenimas nėra lengvas ir Amerikoje. Tenka dirbti su rusų, lietuvių ir amerikiečių teatrinėmis grupėmis, blaškytis iš vieno miesto į kitą. 1952 metais persikelia į New Yorką, kartu su H. Kačinsku ir A. Škėma įkuria jaunimo studiją. Režisuoja Cronin „Jupiteris juokias". Su rusų teatro aktoriais režisavo Volkovo „Pabėgėlius", su amerikiečių „Showcase" grupe pastato J. Giraudoux „Amfitriota-38".

Jurgio Blekaičio gyvenimas šiek tiek pasikeičia, kai gauna laisvai samdomo bendradarbio vietą „Amerikos balse". Darbas buvo įdomus — tekdavo skaityti tekstus, pačiam rengti pranešimus. Vėl atsirado nutrūkęs ryšys su tėvyne. Jis nešė laisvą žodį Lietuvos žmonėms. Nuo 1956 metų tampa pastoviu „Amerikos balso" lietuvių skyriaus tarnautoju. Jau sunkiau buvo ištrūkti ir atsisakyti pamėgto įdomaus darbo. Bet su teatru neatsisveikina. Iš Vašingtono nuvyksta į Čikagą ir talkina režisierei D. Sruogaitei, pastatant K. Ostrausko, „Pypkę", o pats pastato to paties dramaturgo „Duobkasius".

Jurgio Blekaičio talentas atsiskleidė ne tik teatriniame gyvenime. Jis garbino ir poezijos mūzą. Išleido dvi poezijos knygas — *Vardai vandenims ir dienoms* (1954 m.), o antra *Rudens ritmu* (1979 m.). Savo plunksną išbandė ir kaip recenzentas, bendradarbiavo *Metmenyse, Aiduose, Margutyje,* įvairiuose laikraščiuose. Vertė Cz. Miloszą, J. Brodskį, I. Ivašką.

Lietuvoje praeitais metais pasaulį išvydo vienas stambiausių ir svarbiausių Jurgio Blekaičio kūrinių: monumentali studija *Algirdas Jakševičius — teatro poetas.* Teatrinių žinių gausa ši studija prilygsta enciklopedijai. Valstybės teatro istorijos raida perteikta per pagrindinių režisierių gyvenimus. Čia yra svarbių ir tikslių faktų, kuriuos galėjo užfiksuoti, tik tuomet gyvenęs ir dirbęs, menininkas. Jis tarsi pastato paminklą, vainikuoja savo mokytoją — Algirdą Jakševičių. Kiekvieno teatralo ir besidominčių teatru bibliotekoje ši knyga turėtų užimti garbingą vietą — nės antros tokios Lietuvoje nėra.

Virginija Paplauskienė

Lietuvos Nacionalinis Operos ir baleto teatras š.m. spalio 8 d. pristatė publikai pirmąją rudens sezono premjerą. Teatro scenoje atliktas Piotro Čaikovskio operos „Pikų Dama", pagal Aleksandro Puškino apysaką, eskizas. Trijų veiksmų pastatymo muzikinis vadovas ir dirigentas buvo teatro vyriausiasis dirigentas Liutauras Balčiūnas. Operos eskizą režisavo Gintaras Varnas, scenografiją sukūrė dailininkė Marta Vosyliūtė, kostiumus parinko Jolanta Rimkutė. Nuotrakoje centre — sol. Inesa Linaburgytė. Vladimiro Gulevičiaus nuotrauka (Elta)

VYTAUTĖ ŽILINSKAITĖ ATVYKSTA Į JAV

Prozininkė, satyrikė Vytautė Žilinskaitė skaitys savo kūrybą Lietuvių fronto bičiulių Los Angeles sambūrio pakviesta, š.m. gruodžio 3 d., sekmadienį, Šv. Kazimiero parapijos salėje skaitys savo kūrybą. Su viešnia supažindins rašyt. Alė Rūta, programoje dalyvaus ir akt. Ema Dovydaitienė, pokalbiui su rašytoja vadovaus Juozas Kojelis.

Vytautė Žilinskaitė, kaip prozininkė-satyrikė, spaudoje pradėjo bendradarbiauti 1950 metais. Išleido eilėraščių rinkinį *Nesustok, valandėle,* dokumentinę apysaką *Mano neapykanta stipresnė*, feljetonų, humoreskų ir parodijų rinkinius: *Ne iš pirmo žvilgsnio, Ir aš ožius ganiau!; Angelas virš miesto; Romantikos institutas arba pafilosofavimai; Humoreskos; Paradoksai; Paveikslas; Kvaitulys.*

Rašė kūrinių vaikams — *Ledinė fėja; Robotas ir peteliškė, Gaidžio kalnas; Kelionė į Tandariką; Tik niekam nesakyk; Berniukas iš albumo; Stebuklingas apsiaustas* ir daug kitų. Paskiausia pasakų knyga — *Nebijokė.*

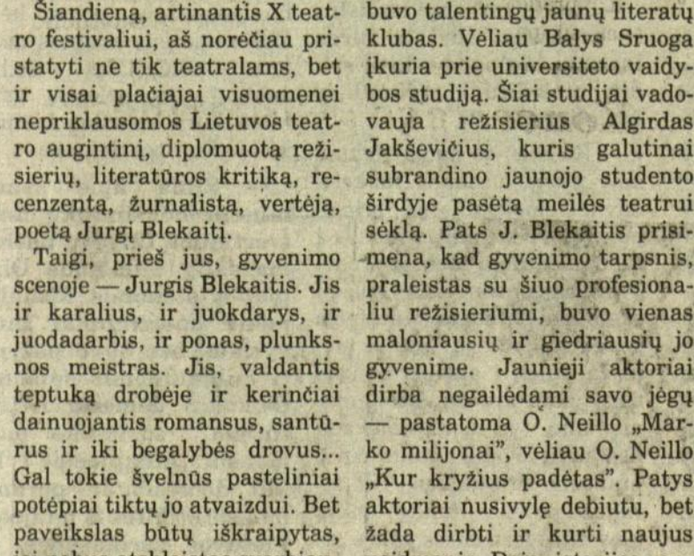

Jurgis Blekaitis Maironio lietuvių literatūros muziejuje prie jam skirto ekspozicinio stendo.

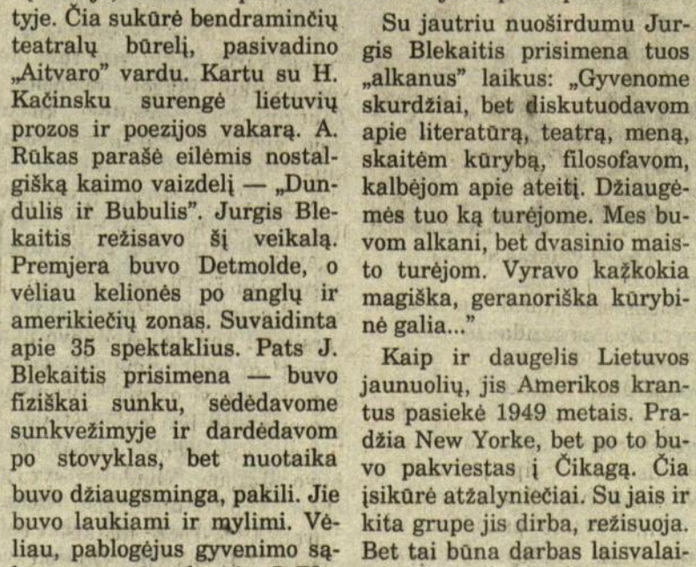

Jurgis Blekaitis su žmona Gražina.

Dail. Vincas Lukas. X JAV LB Kultūros tarybos Teatro festivalio plakatas.

Antanas Lipskis

ŽODIS

Iš maurų kilęs, mano žodi,
nebūk penėjimo liga,
būk išgydoma teisybė ...
Katarsio ratas sukasi laike,
kaip neužgesinama baladė.
Išeik iš dūminės klaikos,
iš laimės tankumynės ...
Jau saulė degina lapus
į rudenį paslinkus gatvė ...
Sudegink mus visus,
sudegink nekantrumo dvasią.

Iš maurų kilęs, mano žodi,
paklydes kelyje į tiesą,
nebūk einantis greta
apskuręs nugalėtas sapnas.
Greičiau praeiki nematytas
pro skiemenų eiles,
tenai numirėlių išdilęs raštas,
laidoja gėles ...
Išeik dar laikui nesibaigus,
sudegink pinkles už mane,
ir mano tuščią klastą ...

Iš maurų kilęs, mano žodi,
pagautas bėgime į ratą,
išmesiu aš tave devintą kartą,
lyg bangą šėlime,
prie jūros svetimos ...
Priimk lengvai smėlėtą kraštą
savo likime,
kur auga viksvos aštrios,
panašios į putojančias gėles,
sukurk iš naujo mano dvasią —
Iš maurų kylančias eiles ...

ŽIEMA

Persiuvau visas sagas,
surinkau išbarstytas knygas,
tai mano pirmutinis džiaugsmas...

Tuoj sugrįš pusnynų vėlės,
nuleis miglas ant ežerų,
ir bus sunku
kalbėti apie meilės vienatvę —
paliktą prie šaltų vandenų.
Jaučiu:
sniego posmai eilėraštį rašo,
apie rogių nakvynę —
bus ji
pašėlusiai slidi ....

Užsagstysiu sagas.
Neleisiu žiemai užkasti
to nuskurusio dagio
(aš vargstu jame).
Neleisiu
įeiti į širdį:
dar neišmokau žaisti
ledine kalba.

Antanas Lipskis. „B-Flat". 1996. Tempera

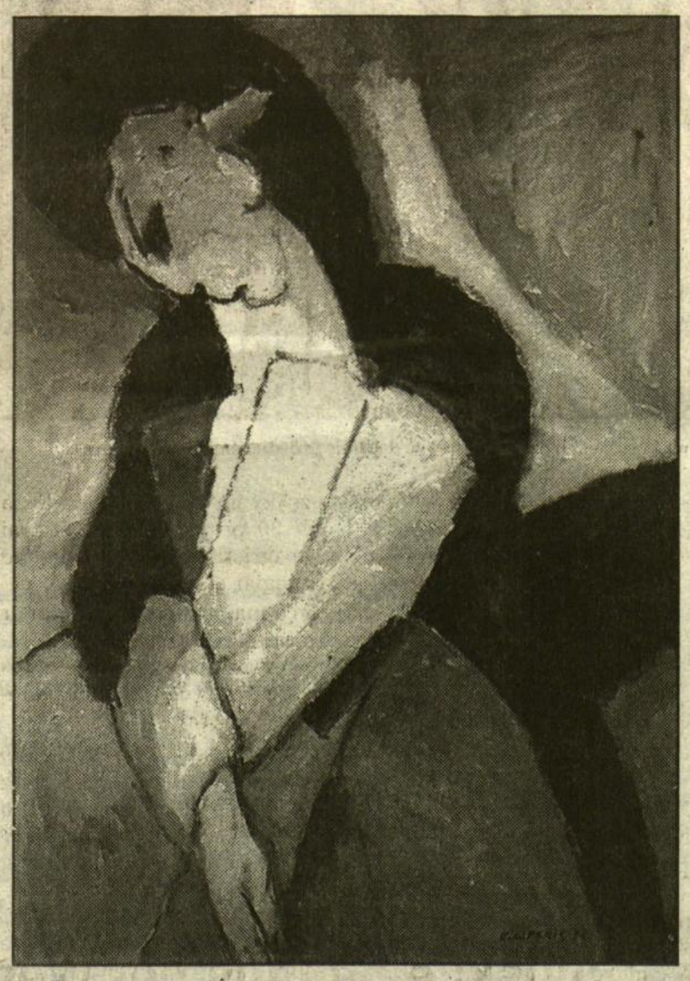

Antanas Lipskis. „Neviltis". Aliejus

DIDMIESTIS

Šiame mieste
esi panašus į dangoraižio
augantį žvilgsnį
(viršutiniam aukste)
su šešiais milijonais žmonių ...
Jei dar pridėsi
parkuose miegančius suolus
ir dienos karštį —
suskaitys
gal visus —
muziejaus ateinančios kartos ...
Čia gyvenu
kaip akmuo —
Kristoforo neštas per upę,
ir skaičiuoju
kiekvieną plaukiantį lašą.
Jei jie nejudėtų,
būtų lengviau,
bet jie skuba ir skuba ....
Todėl nemėgstu
to judesio klaikio.
Nemėgstu šio didelio miesto.

Čia viskas suvaržo mane.
Įspaustas į milžino delną,
kad skundą išgirstų
tik aikštėse užkastas šauksmas,
tik aštrių bokštų
smailūs kyšuliai,
sirenų
mirtinas kauksmas...
Tad nemėgstu
Šio didelio miesto.
Gyvenu,
kaip seniau,
žaliam sodžiaus pavėsy.
Nameliai vaikšto mano alėjom.
Už lango —
puiki Šatrija!

DUNDĖJIMAS Į SPŪSTĮ

Traukiniai, traukiniai ...
dar vakar ir aš keliavau ...

Susigūžę ankštai
dundėjom
tolyn ir tolyn —
nuo savęs;
artyn ir artyn —
prie savų,
kad į spūstį,
kaip liūtį
įgriuvę,
pajutom,
kaip plaka širdis ...

Tikėkim —
gyvenimas čia nesustos ...

Prižadėk, nors trumpai,
važinėti šitais traukiniais,
dundėjimas bus
tiktai mūsų.

Už lango sninga kalnais.

Įvertinami Lietuvos mokslininkų darbai

Į *Draugo* bendradarbio Algimanto A. Naujokaičio klausimus atsako Lietuvos Mokslų akademijos prezidentas akademikas Benediktas Juodka.

— Svarbaus įvertinimo Briuselyje susilaukė grupė Lietuvos mokslininkų už naujus ir svarbius darbus ląstelių biologijos, lazerių fizikos, kompiuterijos srityse. Kokios tarptautinės institucijos taip aukštai įvertino šiuos mūsų mokslininkų darbus?

— Prieš metus Europos Komisija nusprendė atrinkti Centrinėje ir Rytų Europoje 30 mokslo centrų, suteikti jiems išskirtinių mokslo centrų (centres of excellence) statusą ir skatinti jų integraciją į Europos mokslo sistemą. Šiame didžiuliame konkurse dalyvavo 185 Centrinės bei Rytų Europos mokslo ir studijų institucijos arba jų padaliniai, kurių mokslo pasiekimus vertino 19 tarptautinių ekspertų. Iš Lietuvos paraiškas pateikė aštuonios institucijos. Po tarptautinės ekspertizės buvo nutarta išskirtinių mokslo centrų statusą suteikti 34 institucijoms. Iš Lietuvos į šį garbingą sąrašą pateko tik Vilniaus universitetas, kurio biochemikai ir lazerinės fizikos specialistai pateikė projektą „Ląstelės biologija ir lazeriai: naujų technologijų link". Beje, praeitais metais šių padalinių bazėje UNESCO įsteigė išskirtinį gamtos mokslų ir studijų centrą. Todėl Europos Komisijai buvo teikiama paraiška šio UNESCO pripažinto Vilniaus universiteto centro vardu.

— JAV, Kanados, kitose šalyse gyvenantiems lietuviams mokslininkams, visiems užsienio lietuvių dienraščio *Draugas* skaitytojams būtų įdomu išsamiau sužinoti apie svarbiausius minėtų sričių mokslininkus ir jų aukštai įvertintus darbus.

— Vilniaus universiteto biochemikai tiria nukleorūgščių ir baltymų kompleksus, tame tarpe ir eukariotų genomo struktūrinę organizaciją. Vienas iš objektų yra ir vėžinės ląstelės, kurių atskirų genų veiklos reguliacijos mechanizmų žinojimas gali leisti sukurti naujus „molekulinius" vėžio gydymo metodus. Beje, biochemikai kartu su lazerių fizikais ir onkologais vykdo bendras Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo finansuojamas programas. Biochemijos ir biofizikos katedros mokslininkus domina ir biologinių polimerų patekimo į ląsteles mechanizmai ir energetika, dirbama ir ekologinės biochemijos srityje. Įdomūs darbai susieti su nukleorūgščių pirmtakų brendimo mechanizmu, rūgštinio šoko bakterijose indukuotų biopolimerų tyrimais. Bendradarbiaujama su JAV, Vokietijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos ir kitų šalių mokslininkais. Šiuo metu net šeši katedros darbuotojai dirba užsienyje. Tikimės, kad nors dalis jų sugrįš į Lietuvą.

Lazerių fizikos ir optinių technologijų darbai Lietuvoje turi gilias ištakas. Optikos ir spektroskopijos mokslinius tyrimus tarpukary Vytauto Didžiojo universitete pradėjo prof. Povilas Brazdžiūnas. Vėliau jo rūpesčiu šie darbai buvo plėtojami Vilniaus universitete ir išsiliejo į plačią moderniosios optikos srovę. Čia ypač sėkmingai tyrinėjamas lazerinės spinduliuotės poveikis kristalams, skysčiams, dujoms, o taip pat biomedicininiams objektams. Platų pripažinimą pasaulyje įgijo ir Lietuvos Respublikos mokslo premijas pelnė Vilniaus universiteto Lazerių tyrimo centre sukurti labai trumpų šviesos pliūpsnių lazeriniai spinduliai, o taip pat tolydžiai keičiamos spalvos lazeriai.

— Kokią reikšmę mokslui ir praktikai turi ir turės ląstelių biologijos, kitų sričių moksliniai tyrimai ir atradimai?

— Kiekvienas naujas faktas apie gyvojo pasaulio funkcionavimo molekulinius principus yra reikšmingas indėlis į fundamentalųjį mokslą. Todėl Vilniaus universiteto kolegų skelbiami darbai tarptautinėje spaudoje rodo jų lygį ir nemažą indėlį į atskirų mokslo šakų žinių aruodą. Be fundamentalių tyrinėjimų niekada neatsiras ir naujų gautų žinių praktinio pritaikymo. Tik atradus naujus nukleorūgščių apykaitos fermentus galėjo atsirasti genų inžinerija ir jos pasekoje modernios biotechnologijos pramonė. Jos dėka šiandien gaminama eilė medicinai būtinų preparatų. Be fundamentalių atradimų nebūtų įmanoma kurti transgeninius augalus, kurie gali padėti išspręsti maisto trūkumo problemas. Tik naujų atradimų dėka baigiama ištirti žmogaus genomo struktūra, kurio žinojimas ateityje leis diagnozuoti įvairias genetines ligas. Taigi, atradimai ląstelių biologijos srityje leidžia manyti, kad besibaigiantis XX amžius įeis į mokslų istoriją kaip biologijos amžius. Manau, kad tam tikrą indėlį į pasaulio žinių lobyną įneša ir Lietuvos biochemikai.

Daugiaspalviai lazeriai šiuo metu plačiai naudojami mokslinėse laboratorijose gyvybės veiksmus sudėtingose biologinėse molekulėse tyrinėti. Lietuvos mokslininkams pavyko smulkiai išnagrinėti ir suvokti fotosintezės pradinius procesus nuo kurių priklauso augalų ir kai kurių bakterijų gyvastis. Buvo sukurti nauji vėžio terapijos, lazerių chirurgijos bei medicininės diagnostikos metodai. Šiuo metu Lietuvoje pelningai dirba 15 lazerių technologijos bendrovių, kurios gamina įvairių rūšių lazerius ir lazerinę įrangą. Ši produkcija eksportuojama į JAV, Japoniją, o taip pat į Vakarų Europos šalis. Tokios lietuviškos lazerių bendrovės kaip EKSMA, EKSPLA, Šviesos konversija, STANDA gerai žinomos pasaulio mokslinių prietaisų rinkoje. Svarbu tai, kad lazerių fizika Lietuvoje eina ne tik fundamentinių tyrimų keliu. Dešimtmečiais kauptas mokslinis potencialas išsiliejo aukštųjų technologijų gaminiais, kurie spartina Lietuvos kelią į Europos Sąjungą.

— Žinia apie svarbų minėtų mokslininkų darbų įvertinimą Lietuvą pasiekė maždaug Sidnėjaus Olimpiados dienomis. Medalius pelnę sportininkai mūsų vyriausybės buvo pažymėti milijoninėmis sumomis. O kokio dėmesio ir įvertinimo susilaukė mūsų mokslo „olimpiečiai"? Kokio dėmesio ir paramos mokslui tikitės iš naujosios Lietuvos vyriausybės, pagaliau iš išeivijos fondų?

— Vilniaus universiteto mokslininkų pripažinimą Europos Komisijos išskirtinių mokslo centrų atrankos konkurse mes laikome kaip aukso medaliai „mokslininkų olimpiadoje". Todėl sužinoję, kad Lietuvos vyriausybė pažadėjo dosniai apdovanoti Sidnėjaus Olimpiados prizininkus, mes kreipėmės į premjerą A. Kubilių, kad neužmirštų ir mokslininkų laimėjimo. Deja, atsakymo kol kas negavome. Naujajai vyriausybei palinkėčiau, kad ji ne tiktai deklaruotų mokslo ir studijų prioritetus, kas nesunku daryti ant popieriaus, o realiai suprastų, kad išsimokslinę žmonės yra tautos ateitis, ir kad investicija į mokslą ir švietimą yra patikimiausia investicija. Pagaliau, didžiuliai pinigai yra sukaupti ir įvairiausiose išeivijos fonduose. Ar visada efektyviai jie naudojami? Manyčiau, kad pvz. Lietuvos Tautos fondas galėtų paskirti kiek tai lėšų ir mūsų naujam Vilniaus universiteto išskirtiniam mokslo centrui, kuris verčiasi, nepaisant pasaulinio pripažinimo, labai sunkiai.

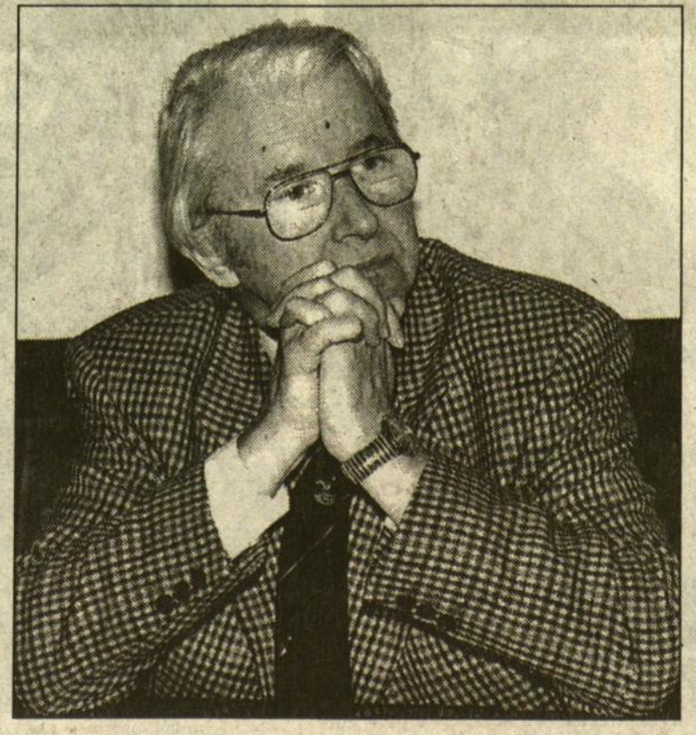

Lietuvos Mokslų akademijos prezidentas akademikas Benediktas Juodka. V. Valuckienės nuotrauka.